

(0243)

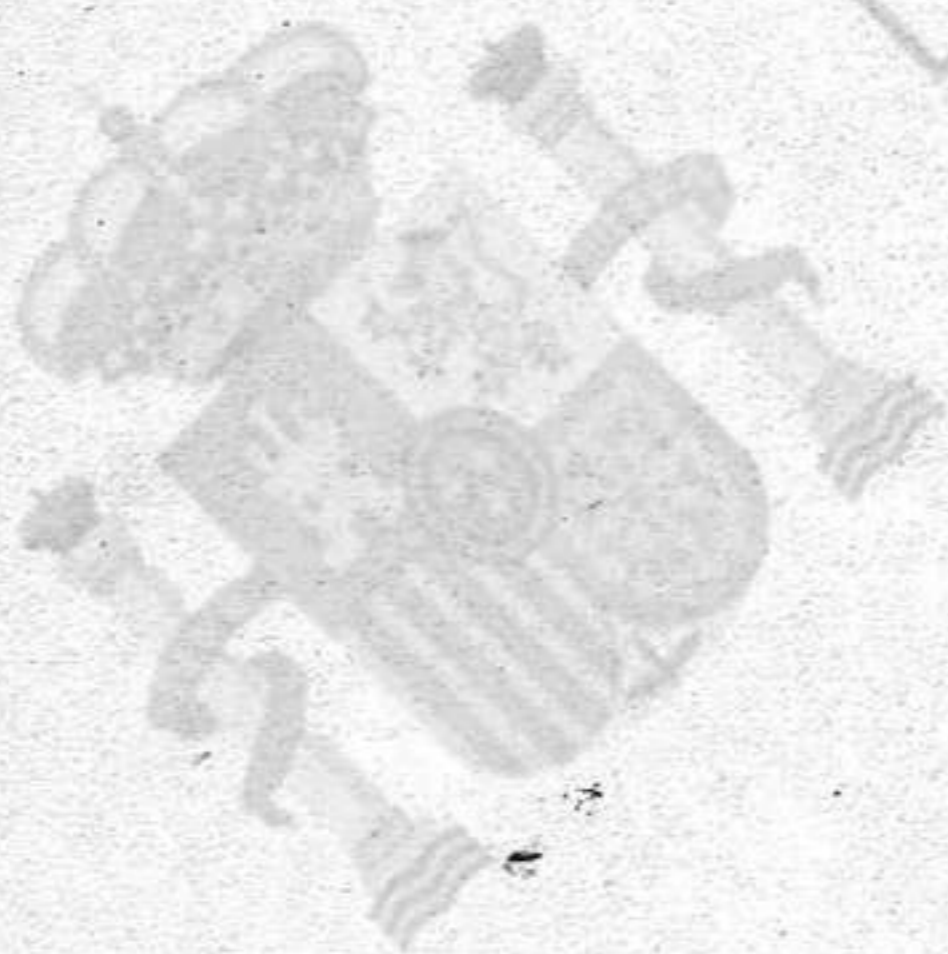
LA RENAXENSA

MINISTERIO DE CULTURA

LA RENAISSANCE

MINISTERIO
DE CULTURA

LA RENAIXENSA

REVISTA CATALANA

ADMINISTRACIÓ Y REDACCIÓ

Carrer de la Portaferrisa, 18, baixos.

BARCELONA.

Lemo. Serra diu.

GOMEZ SC

MINISTERIO
DE CULTURA

LA RENAXENSA

REVISTA CATALANA

DE

Literatura, Ciencias y Arts

Any V

TOMO II

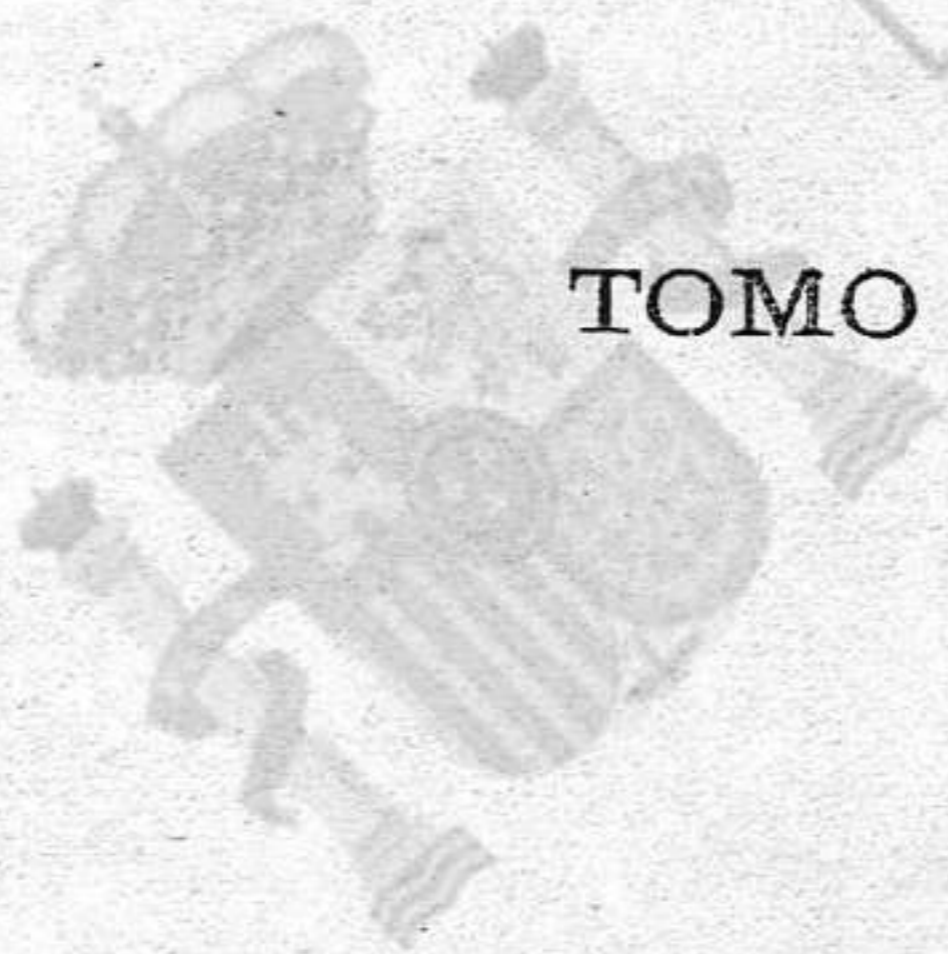
BARCELONA

IMPRENTA DE LA RENAXENSA

Porta-Ferrisa, 18, baixos

1875

MINISTERIO
DE CULTURA

LA RENANXENSA

REVISTA CATALANA

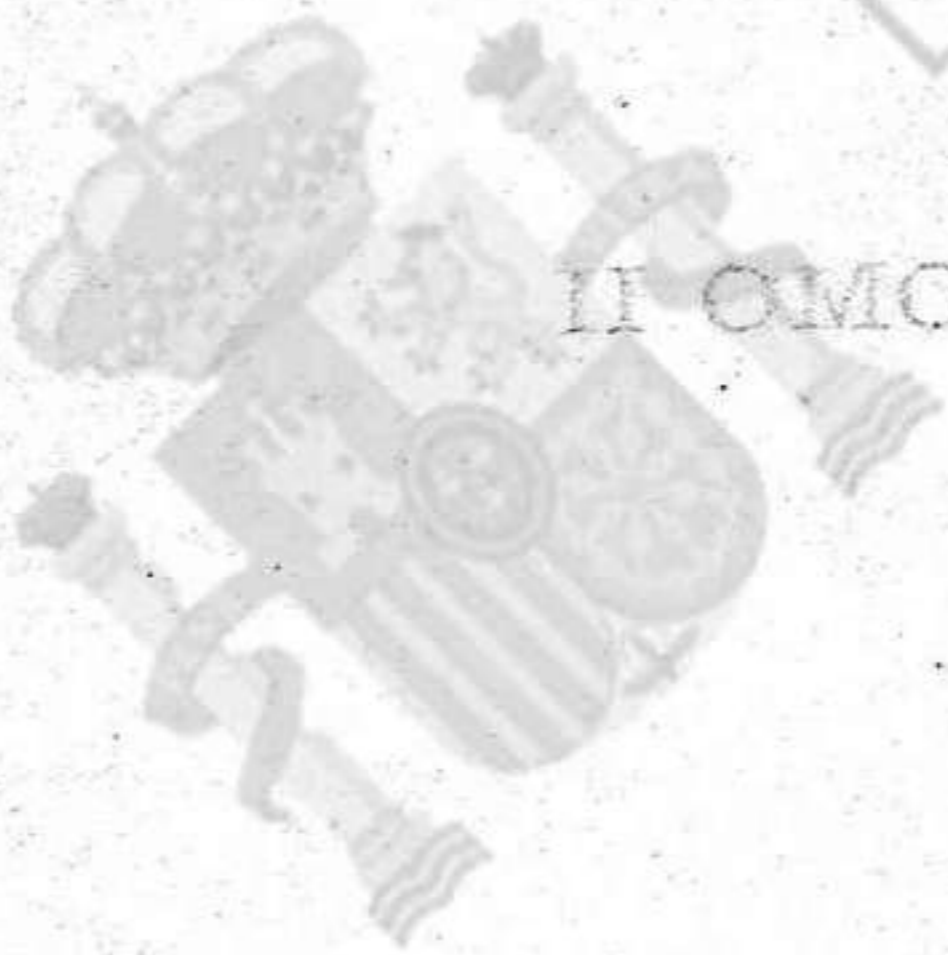
DE

Letras y Ciencias

V. VII

MINISTERIO DE CULTURA

TOMO II

BARCELONA

IMPRESA DE LA RENANXENSA

Porta-Ferrisa, 12 baixos

1875

TAULA

D' AUTORS Y SAS COMPOSICIONS

Pág.	Pág.
ALSIUS, PERE.	CALVET, DAMAS.
Apuntes pera un estudi geològich. 159	Lo nou termidor. 285
ARTEAGA, VICENS.	Lo tretzé. 451
Lo missatge del ànima. 521	COCA, EMILI.
ARUS, ROSSENDO.	Amor dels amors. 137
La corona de rosas. 257	Eternitat de amor. 453
BALAGUER, ANDREU.	COROMINAS, EUSSEBI.
Bibliografias. 28, 66, 258, 555 y 556	Lo temps. 526
Quatre paraulas sobre 'l convent vell de la Ensenyansa. 310	CREUS, TEODOR.
BALAGUER, VICTOR.	Bosqueig històrich. 357, 431 y 478
Sobre la tomba d' en Gabriel Tassara. 60	FERRER, JOAN B.
BELL-LLOCH, MARIA DE	La pau. 493
Duas diadas. 278	FITA, FIDEL.
BLANCH, JOSEPH.	Lo papa Benet XIII y los pagesos de remensa. 11, 81 y 122
Fragments de un llibre de viatge. 141	Lo jubileu de Sant Jaume. . 175
BOTER, FRANCESCH DE	FITER É INGLÉS, JOSEPH.
La gitana. 99	Una bona troba. 334
Lo donzell Dalmáu. 548	FRANCO, ENRICH.
CABANYES, LLORENS.	Ensomni. 287
Al deu de les armades. 251	GARRIGA Y LLIRÓ, J.
	Despedida. 370

TAULA D' AUTORS

	Pág.		Pág.
GENÍS, SALVADOR.		PAGÉS DE PUIG, ANICET DE	
Consolació.	495	A la poesia.	137
GIRBAL, ENRICH C.		* *	336
Discurs de Teodor Aubanel.	465	PONS, JOAN.	
GRAS FRANCISCO.		No matarás.	256
Anyoransa.	339	La hora trista.	406
GUIMERÁ, ANGEL.		PUIGGARÍ, JOSEPH.	
Las creuadas.	95	Secret de un remey nou for-	
J. P.		rat de vell.	204
Bibliografia.	528	P. J.	
MALUQUER VILADOT, JOAN.		Un miracle autèntich.	47
Guillem d'Alentorn. 329, 364, 395,		Bibliografia.	68
439, 485, 511 y 533		R. K.	
MASERAS, JOSEPH M.		Teatres.	25
Una pregunta y un prech.	170	QUINTANA, ALBERT DE	
Los catalans á Cuba.	507	Del Turia al Danubi.	153 y 210
MESTRES, APELES.		A.	284
Cartas de viatge. 73, 105, 146,		A.	369
197 y 229		RENYÉ, FREDERICH.	
MOLINS Y SIRERA, ANTONI.		A la hermosura y desdeny de	
A la soledat.	523	una Elvina.	139
MONCERDÁ, DOLORS.		REVENTÓS, ISIDRO.	
La nit de reys.	337	Epitalami.	404
M. y F. M.		RIERA Y BERTAN, JOAQUIM.	
A mossen Pau Parassols.	17	Tal com só.	52
M. y F. P.		Los bons hereus.	385
La posta de la estrella.	61	Discurs de D. Víctor Bala-	
NEGRE, JOAQUIM DE		guer.	421, 461 y 501
Algunas reflexions sobre l'		ROCA Y ROCA, JOSEPH.	
article «Los bons hereus.»	428	L' Angeleta.	57, 86 y 112
		Bibliografia.	298
		R.	
		Correspondencia.	412

Y SAS COMPOSICIONS.

<u>Pág.</u>	<u>Pág.</u>
SALARICH, JOAQUIM.	TORRES Y REYETÓ, JASCINTO.
Ferro-carril de Vich. 237	La creu y l' eura. 188
SALETA, FELIP DE	UBACH Y VINYETA, FRANCISCO.
Un capítol de un llibre sobre tarongers. 215	A la bona memoria de'n Francisco Bres y Vilademunt. . . 93
SARDÁ, JOAN.	VALLS, JOSEPH M.
Bibliografías. . 131, 222, 260, 289, 371, 407 y 553	La tempestat. 221
La darrera paraula de la ciencia. 178	VERDAGUER, MAGÍ.
Plagis y coincidencias. 473	Lo Cyclop. 62
SERRA Y CAPDELACREU, JOSEPH.	VIDAL, MODEST.
Llàgrimes. 135	Pas al art. 245
Per que ho sápigas. 220	VIDAL Y VALENCIANO, EDUART.
<i>Societat de las llenguas romanas.</i>	A la artista senyora Urban. . . 455
Cartell. 345	VILA Y GUYTO.
SOLER, FREDERICH.	Prou sang. 22
La monja. 19	Un somni. 550
La abadesa de Pedralbes. . . . 186	W***
S. A.	Hans Christian Anderson. . . 248
Un ball de sementiri. 446	X.
S. J.	Correspondencia. 448
Correspondencia. 491	<i>Anónims.</i>
TOBELLA, FRANCISCO X.	La llibertat de testar. 324
Escursions científich-agrícolas 318, 349 y 390	Una historia dels anuncis á Inglaterra. 7
TOMAS Y SALVANY, JOAN.	També en aquest volúm s' han publicat 176 <i>Novas</i> á mes de 88 págines de <i>Folletí</i> .
Escriptoras madrilenyas. 273 y 306	

Y SUS COMPOSICIONES.

País	Composición	País	Composición
188	TORRES Y HERNÁNDEZ, FRANCISCO	237	Salazar, Felipe de
189	La casa de los señores y el castillo	238	Un capítulo de un libro sobre extranjeros
190	VIDAL Y VIZCAYA, FRANCISCO	239	SARAY, JOAQUÍN
191	A la memoria de don Juan de los Rios y Villalobos	240	Bibliografía
192	VALLS, JOSEPH M.	241	La historia de la ciudad de la Plata y sus alrededores
193	La festividad	242	Plaza y coincidentes
194	VIRASOR, MANUEL	243	El ciclo
195	VIRAL, MODESTO	244	El ciclo
196	Virrey y Valenciano, Juan	245	El ciclo
197	Virrey y Valenciano, Juan	246	Virrey y Valenciano, Juan
198	Virrey y Valenciano, Juan	247	Virrey y Valenciano, Juan
199	Virrey y Valenciano, Juan	248	Virrey y Valenciano, Juan
200	Virrey y Valenciano, Juan	249	Virrey y Valenciano, Juan
201	Virrey y Valenciano, Juan	250	Virrey y Valenciano, Juan
202	Virrey y Valenciano, Juan	251	Virrey y Valenciano, Juan
203	Virrey y Valenciano, Juan	252	Virrey y Valenciano, Juan
204	Virrey y Valenciano, Juan	253	Virrey y Valenciano, Juan
205	Virrey y Valenciano, Juan	254	Virrey y Valenciano, Juan
206	Virrey y Valenciano, Juan	255	Virrey y Valenciano, Juan
207	Virrey y Valenciano, Juan	256	Virrey y Valenciano, Juan
208	Virrey y Valenciano, Juan	257	Virrey y Valenciano, Juan
209	Virrey y Valenciano, Juan	258	Virrey y Valenciano, Juan
210	Virrey y Valenciano, Juan	259	Virrey y Valenciano, Juan
211	Virrey y Valenciano, Juan	260	Virrey y Valenciano, Juan
212	Virrey y Valenciano, Juan	261	Virrey y Valenciano, Juan
213	Virrey y Valenciano, Juan	262	Virrey y Valenciano, Juan
214	Virrey y Valenciano, Juan	263	Virrey y Valenciano, Juan
215	Virrey y Valenciano, Juan	264	Virrey y Valenciano, Juan
216	Virrey y Valenciano, Juan	265	Virrey y Valenciano, Juan
217	Virrey y Valenciano, Juan	266	Virrey y Valenciano, Juan
218	Virrey y Valenciano, Juan	267	Virrey y Valenciano, Juan
219	Virrey y Valenciano, Juan	268	Virrey y Valenciano, Juan
220	Virrey y Valenciano, Juan	269	Virrey y Valenciano, Juan
221	Virrey y Valenciano, Juan	270	Virrey y Valenciano, Juan
222	Virrey y Valenciano, Juan	271	Virrey y Valenciano, Juan
223	Virrey y Valenciano, Juan	272	Virrey y Valenciano, Juan
224	Virrey y Valenciano, Juan	273	Virrey y Valenciano, Juan
225	Virrey y Valenciano, Juan	274	Virrey y Valenciano, Juan
226	Virrey y Valenciano, Juan	275	Virrey y Valenciano, Juan
227	Virrey y Valenciano, Juan	276	Virrey y Valenciano, Juan
228	Virrey y Valenciano, Juan	277	Virrey y Valenciano, Juan
229	Virrey y Valenciano, Juan	278	Virrey y Valenciano, Juan
230	Virrey y Valenciano, Juan	279	Virrey y Valenciano, Juan
231	Virrey y Valenciano, Juan	280	Virrey y Valenciano, Juan
232	Virrey y Valenciano, Juan	281	Virrey y Valenciano, Juan
233	Virrey y Valenciano, Juan	282	Virrey y Valenciano, Juan
234	Virrey y Valenciano, Juan	283	Virrey y Valenciano, Juan
235	Virrey y Valenciano, Juan	284	Virrey y Valenciano, Juan
236	Virrey y Valenciano, Juan	285	Virrey y Valenciano, Juan
237	Virrey y Valenciano, Juan	286	Virrey y Valenciano, Juan
238	Virrey y Valenciano, Juan	287	Virrey y Valenciano, Juan
239	Virrey y Valenciano, Juan	288	Virrey y Valenciano, Juan
240	Virrey y Valenciano, Juan	289	Virrey y Valenciano, Juan
241	Virrey y Valenciano, Juan	290	Virrey y Valenciano, Juan
242	Virrey y Valenciano, Juan	291	Virrey y Valenciano, Juan
243	Virrey y Valenciano, Juan	292	Virrey y Valenciano, Juan
244	Virrey y Valenciano, Juan	293	Virrey y Valenciano, Juan
245	Virrey y Valenciano, Juan	294	Virrey y Valenciano, Juan
246	Virrey y Valenciano, Juan	295	Virrey y Valenciano, Juan
247	Virrey y Valenciano, Juan	296	Virrey y Valenciano, Juan
248	Virrey y Valenciano, Juan	297	Virrey y Valenciano, Juan
249	Virrey y Valenciano, Juan	298	Virrey y Valenciano, Juan
250	Virrey y Valenciano, Juan	299	Virrey y Valenciano, Juan
251	Virrey y Valenciano, Juan	300	Virrey y Valenciano, Juan

LA RENAXENSA

31 de Maig

FRAGMENTS DE UN LLIBRE

DE VIATJE.

(A MON AMICH EN JOSEPH MASIP.)

(Continuació.)

Una de las preciositats que conté la Isla de Cuba son las covas de Bellamar, situadas en la vall de Yumurí, prop de Matansas. M' interessava coneixer aquesta població que essent fa 150 anys un aplech de barracas, ha sapigut en tant poch temps convertirse en la segona ciutat mercantil de la isla. Alguns oficials de á bordo, fentme un especial obsequi, volgueren compartir ab mi los plahers de la espedició y s' oferiren á servirme de *cicerones*, com á coneixedors que eran de las moltas bellesas que tanca la digne rival de l' Habana. Marcharem, donchs, y be 's pot dir que cuadro mes

poétich que 'l que á nostres ulls se presentá, durant las cinch horas que lo tren tarda en arribar á Matansas, imposible 's qu' existeixi: la vista no 's cansa de mirar la fertilitat d' aqueix sol engarlandat per una primavera eterna, trossos de terra verge ahont s' hi veuhen inmensas ceibas y cotoners salvatges, fileras de campechos y corpulents sagús, afegits per una munió de familias d' enredaderas; que ab sos sarments entrellassats, forman caprichosas cúpulas de flors y galerías de vert fullam: mes enllá llargas planurias rublertas de canyas de sucre, t' indican lo comens de un ingeni: per tot arreu máquinas; pesadas carretas tiradas per bous, solcant per entremitg dels cafetals; brigadas de negres animantse al trevall, y com si no hi hagués prou vida, un centená de veus entonant los richs aires del país, completan aqueix cuadro tan animat. Estensos prats ahont s' hi vehuen manadas de bous ó de caballs te senyalan un *potrero*: plantacions de mil menas, voltant elegantas construccions, jardins, grossos joncás umplerts de flors silvestres gronxantse al impuls del ventitjol, tot passa á ma vista com á volada rápida, venint d' en tant en tant á entorpir lo curs d' aqueix panorama una estació ab sos venedors de fruitas que confonen sos crits ab los de una munió de floristas y negres ocupats en los travalls de la vida. Mes de un cop contemplant per la finestreta del vagó un paisatge pintoresch, admirant la frondositat d' un bosch verge, ma pensa recordava, aquells cels y castells, aquellas fadas y princesas que mil voltas habian impresionat nostre cor en la infantesa.

La població de Matansas está situada entremitg dels rius San Joan y el Yumurí, al fons de la bahia que porta son mateix nom. Varios ponts sentats demunt dels dos rius facilitan la comunicació entre la ciutat y l' exterior. La temperatura de que 's disfruta, molt mes agradable qu' en l' Habana, fá que per l' entorn de la població hi hagi una munió de casas de recreo, que ab sos jardins y verts prats donan á Matansas l' aspecte mes pintoresch que figurarte pugas. En la ciutat á mes de la part antigüa s' hi vehuen duas grans barriadas de vias rectas y espayosas, quinas casas d' eleganta construcció, contrastan ab algunas de las pobras vivendas que restan encare, guardant lo recort de son primitiu temps. Entre las plassas mes notables hi ha la

d' Armas, en mitg de la que s' hi aixeca una estàtua de Fernando VII: en ella fou ahont morí lo poeta Gabriel de la Concepcion Valdes, mes conegut ab lo nom de Plácido: partidari aquest jove mulato de conquerir un régimen lliberal per la seva pátria, se l' acusá de conspirar contra Espanya, y lo govern lo condemná á mort: en sos últims moments escrigué una de sas mes notables composicions, coneguda entre 'ls aficionats á la literatura, ab lo títol de *Últimos momentos del poeta Plácido*.

Com á sitis de recreo te Matansas á mes de un bonich teatro y una plassa de toros, un magnífich passeig que 's coneix ab lo nom de *Alameda de Versalles*: lo tenir á la dreita 'l mar y lo dominarse desde allí 'l port fa que sia molt concorregut, especialment cap al vespre que refresca l' admósfera una suau brisa del Nort.

Passarem la nit á Matansas: al entrar en mon cuarto á la fonda, vareig veurel invadit per una munió de cucarachas y mosquits, hostes que 'm presagiavan un somni divertit, tant mes quant de cua de ull habia vist que la mosquitera patia algunas solucions de continuïtat prou capassas per donar curs al meu bras. La criat que m' acompanyava degué llegir en ma cara lo poch satisfet qu' estava de tenir semblant companyia, quan sonrient me digué que no fes cas d' aquells insectes pues no hi habia una sola casa en la ciutat que no 's trobés en semblants condicions: vaig comprendre que no podia queixarme si no volia caurer en ridícul. Despres d' haberme posat en possessió del cuarto lo mosso sen aná desitjantme una bona nit. Prou fatigat del viatge, y cansat de corre tot lo dia me vas decidir á buscar lo descans, procurant avans treurer de demunt del llit, un bon nombre d' aquells insectes, que mes tart debian tornar á alimentarse del meu cos. A pesar d' haber adoptat la precaució de dormir vestit, una cuissó que 'm sentia en la cara y mans y uns vermells que tenia pintats en la pell me donarem á coneixer l' endemá que á despit de mos cuidados no habian deixat de sopar aquells animalets.

Lo dia següent era 'l senyalat per anar á la vall de Yumurí y á las covas de Bellamar. Lo guia 's encarregá de proporcionar nos caballs y á fe que bon servey nos feu, pues á peu fora lo camí pesadíssim á causa de la gran calor: mes si aquell forn contínuo molt te molesta, quedas en cambi

recompensat ab la vista del paisatge que per tot arreu te volta. Descriuret la vall de Yumurí es impossible: un dibuix de Doré, un cuadro de Haes, un paradís imaginat en somnis, es lo unich que 't pot donar una idea de la rica vegetació d' aquesta encontrada. Y com si las bellesas exteriors no fossen prou, fá poch's anys que la casualitat debia descobrir en son interior palaus encantadors, sublimitats desconegudas que sols habian existit en las *Mil y una noches*. Compendrás que 'm refereixo á las covas de Bellamar, á las que son propietari D. Miquel Santos Parga ab l' afany de donar á coneixer aytal tresor, no ha deixat, desde son descobriment, de treballarhi per posarlas en estat de ser visitadas.

Conduits per lo guia y provistos de fochs de bengala, devallarem una munió d' esglahons que condueixen al vestibul ó entrada, desde ahont una rampa suau, provista d' un passamá de ferrete porta á totas las habitacions d' aquesta maravella subterrànea. Lo descriuret pas á pas mas impresions devant d' aqueixas fúnebres parets, enfront d' aqueixos pilans fets per milions d' estalactitas, columnas ab tota la severitat del estil gòtich, devant d' aqueixos espectres d' estalagmitas, estátuas que guardan lo recort de 'ls setgles, es materia impossible per ma ploma, modesta de mena, molt mes, cuan se tracta de pintarte lo sublime. *La Sala de la bendicion, la Garganta del diablo, el Lago de las dahalias, la Saya bordada, el Manto de la Virgen* son altres tantas salas rubblertas totas de detalls magnífichs, ahont la naturalesa ha combinat capritxosos dibuixos de pedra, disposats de tal modo que motivan los ben apropiats noms que 't deixo apuntats. Mes ahont sembla s' hagi esforsat á mostrar tot son enginy artístich, es en la sala coneguda ab lo nom de *Templo gòtico*, y efectivament, qui al contemplar aquellas columnatas tan simetricament disposadas, las voltas de la nau, lo altar colocat al fondo; qui al veure sas parets ennegridas, al considerar lo misticisme de la estancia, no 's troba portat per la imaginació, dessota las naus gòticas de nostres temples, y ab l' ánimo rubblert de reculliment? Aqueix efecte me produhí, y penso que á tots nos causá lo mateix, quan de prompte tothom va callar y aixis restarem un llarch rato. Apart del imponent aspecte que aquest saló presenta te de notable una de las columnas que

's coneix ab lo nom de *Manto de Colon* per la figura que representa assimilada á un gros mantell. Tan notable com lo *manto de Colon* es una colossal figura feta de estalagmitas que sentada demunt d' una pedra 's mostra junt á l' altar: á sa actitud reflexiva se deu que 'n aqueixa estatua se la conegui ab lo nom de *guardian de la cueva*. Lo altar colocat al fondo, te un fris ahont s' hi vehuen figuras de dimensions variadas, notables totes per sas ben acabadas formas. En conjunt, com ja t' he dit al comens d' aqueixa carta, la cova de Bellamar es una de las preciositats de la isla de Cuba, millor dit una de las bellesas del mon.

Varem notar en moltes columnas y en las parets algunas estalactitas rompudas, fragments que habian sigut despresos, y preguntant al guia, quina era la causa d' aytal destrucció, nos digué que ab ocasió en que hi habia una escuadra inglesa anclada á Matansas, lo seu almirant habia permés á la marineria anar á visitar aqueixa maravella, y aquella gent ebria, com ho estan cuasi be sempre, destruiren una porció d' objectes. Es un detall que 't trameto y que voldria consideresses en lo que realment val.

Sortirem de las covas despres d' haber passat sis horas delitosas, y emprenguerem un altre cop lo camí de Matansas. En un camp vegerem un aplech de chinos y negres que guiats per un capatás s' ocupavan en treballar la terra. Habia vist altres vegadas y en diferents punts de l' Habana chinos considerats com á esclaus, pero may habia pensat ni la causa, ni la mena d' esclavatge á qu' estavan subjectes. No deixaren d' atraurer ma atenció los detalls que 'm referí á propòsit d' aixó un de 'ls companys d' expedició. Figurat que aquesta gent despres d' haber firmat en son país una contracta que no entenen, se 'ls dona una quantitat, mediant la que s' embarcan, ab la condició de cobrar tant sols vint duros mensuals durant vuit anys. Una vegada á la mar, qui sab si al considerarse enganyats, se sublevan, prenent á voltas aqueixas insurreccions un carácter imponent, fins á posar en perill la vida de tots los tripulants: si los chinos son vensuts com succeeix cuasi be sempre, se 'ls fa entrar en rahó, fusellantne sis ó vuit dels quins se sospita haber sigut los caps del motí. Aqueixas sublevacions son tan frequents, que no hi ha barco arribat de la China ab aquell cargament que no 'n porti una ú altre mencionada en lo rol. Arribats á la isla, lo que 'ls im-

porta, reb per cada un d'ells dos mil pessetas, obligantse lo qui compra sos traballs, á cumplir la contracta. En general son mes intellegents que los negres; aixó fá que conservin la seva dignitat fins á no voler sufrir lo jou del látigo: quan se 'ls degrada fins aqueix estrem ó be 's suicidan ó assessinan al majoral que 'ls ha pegat: y, lo que 's mes notable, quant en un ingeni s' ha comés un assassinat, al voler descobrir qui d'entre ells ha sigut l' autor, tots s' acusan, tots se dihuen assessinos, lo que fins á cert punt inutilisa l' acció judicial. Sense parlar la llengua del país, sens comprendre las lleys á que estan subjectes; ab tendencia á violarlas per la mateixa rahó que no las coneixen, han de viure aquesta gent tenint á mes una religió completament oposada á la nostra, religió que fá sia considerat lo suicidi com una virtut.

Poch temps feya que habiam perdut de vista la maynada de chinos y negres, quan en un moment s' anunciá un fort chubasco, fenómeno molt comú en los paissos tropicals: lo cel perdé sa transparencia y una espessa nuvolada nos indicá que ans de correr la mitja hora que 'ns faltava per arribar á Matansas, la pluja nos hauria calat. Sabent per altre part que 'l mal temps te molt poca durada, determinarem demanar hostatge, fins que hagués parat la ratjada, en una casa de camp, que propet del camí hi habia. Un *guajiro* (home del camp) y la seva familia que allí vivian, nos reberen ab una franquesa y cordialitat que 'm recordá las costums pairals de los pagesos de nostras montanyas: ben prompte una munió de cocos tendres, foren colocats demunt la taula, á los quins ab lo matchete obrí lo bon home un galet, invitantmos á probar la rica aygua del coco. Passarem un bon rato parlant de las mil riquesas agricolas de la isla, fins que acabada la pluja emprenguerem de nou lo camí, despres d' haber donat las mes espressivas gracias á n' aquella familia que tan be nos habia rebut. En un instant la nuvolada 's habia desfet, lo cel habia pres sa transparencia y los ardorosos raigs d' un sol ruhent, evaporavan l' aygua que la tempestat habia deixat caure. Al poch temps eram á Matansas: una altre nit entre mosquits y cucarachas y l' endemá cap á l' Habana, ahont tots hem arribat comentant encara los plahers del viatge.

JOSEPH BLANCH.

Habana, Setembre 15 de 1874.

UNA HISTORIA DELS ANUNCIS

A INGLATERRA.

No hi ha invenció que no haja tingut 'l seu cronista. Los anuncis no havian trovat encara 'l seu, pero era de preveure que 'l buyt no trigaria á omplirse, y, com de fet, ha vingut á realisarho una obra inglesa que no deixarà de cridar la atenció de certa part de públich, y que tè per títol: *Historia del anunci desde 'ls temps mes remots (History of advertising from the Earliest times.)*

Se creu generalment que l' anunci es d' origen modern, lo qual no passa de ser un error. Lo sistema dels anuncis s' aplicava ja en las épocas mes floreixents de Grecia y de Roma.

A Pompeya, á Herculánium, clavavan en las parets dels barris mes freqüentats una especie de cartells pintats de negre y vermell; eran anuncis de comedias, combats de gladiadors, banys d' aygua salada, banys d' aygua de riu, etc. Los industrials d' aquellas ciutats, al igual dels marxants de provincia avuy dia, que recomanan sos articles y sos procediments dihent que venen de Paris ó de Lóndres, deyan que tot lo que tenian en sos establiments procedia directament de Roma. A Grecia, l' intermediari entre 'l venedor y 'l consumidor havia sigut lo nunci, sens perjudici d' un altre sistema que consistia, per lo que tocava á objectes robats ó perduts, per estafas, etc. en una especie de inscripció ó cartell clavat al peu de las estátuas de las divinitats infernals, invocant sas malediccions y anatemas sobre 'ls culpables.

En la edat mitja, 'l nunci era també 'l funcionari de qui solia servirse 'l marxant per á donar noticia al públich d' alguna particularitat del seu comers: molts d' altres tenian á la porta del establiment, per l' estil de lo que fan avuy en dia 'ls principals retratistas de Lóndres, lo que en inglés s' en diu *touters*, á fi d' atreure als clients, funció que

un temps desempeñavan lo botiguer mateix ó 'ls seus fadrins que cridavan als transeunts: *Wat do you lach?* (qué vol? demane.) D' aquesta manera anunciá Coxtón, lo famós impressor, allí per los anys 1480, una de sas primeras impressions (1).

Impossible es precisar la data de la introducció del primer anunci á Inglaterra. La estensió que ha adquirit en nostres temps es lo únich que ha cridat la atenció y que ha fet suposar que era d' invenció moderna. Si bé 'ls anuncis se presentan actualment baix tota mena de formas y si bé no es possible avuy en dia á Inglaterra comprar un sol article, un objecte qualsevol que no vaje acompanyat de tota una lletanía d' anuncis, no obstant, lo medi principal ó al menos lo mes á ma per á aquesta mena de comunicacions, es lo periódich, y d' ells deu ocupar-se ab preferència l' historiador que pretengue fer la historia dels anuncis.

Lo primer ensaig de la creació d' un periódich á Inglaterra data del 1642, en los primers aubors de la guerra civil. En aquella época 'l públich anava assedegat de notícias. Un llibreter resolgué publicar un periódich setmanal per l' estil de las gazetas venecianas que circulavan alas horas manuscritas. Despres de dos ó tres ensaigs tímits, portá l' atreviment fins á insertar un anunci bastant llarch, pero sa idea, com totas las ideas novas, comensá per trovar indiferencia y acabá per trovar oposició. La gent de lletras no li escassejá las críticas. Lo primer anunci inglés que 's coneix figura en lo *Mercurius politicus* del Janer de 1652: era l' anunci d' un poema épich que venia Jhon Holden á New Exchange, Lóndres, y havia sigut estampat per Th. Newcourt.

Alguns anys despres, en 1657, aparegué un altre periódich hebdomadari, lo *Public advertiser*, que imprimia Newcombe á Thames street y que du en son primer nombre la data de 19 á 26 de Maig. Se componia quasi tot d' anuncis; duya l' arribada y la partida de barcos, la aparició de tal ó qual llibre, etc. Aquest género de publicació aná creixent: la major part de las fullas d' aquella época contenen anuncis referents á aprenents fugitius de casa dels seus amos, llimpia-botas, firas y mercats, barallas de

(1) De segur que involuntariament pensarà 'l lector en aquell: *zvol sabatas, noya?* dels sabaters del antich carrer de la Tapinería. (N. del T.)

galls, caballs robats, gossos perduts, partida de diligencias cap á provincias, diligencias que algunas vegadas iassombres lo lector! s' atrevian á arriivar fins á Edimbourg.

L' any 1682, un tal J. Houghton, apotecari y comerciant de thé, café y xacolata, fundá en lo carreró de Sant Bartomeu un periódich que no tingué de primer moment una llarga existencia, pero que reaparegué mes sólit en 1692.

Home d' una perseverancia infatigable, de molta iniciativa y estraordinariament industriós, Houghton acostumá á sos contemporanis á un sistema regular d' anuncis: son periódich n' estava atestat y lo mes xocant es que despres d' una llarga filera d' anuncis, á lo mellor compareixia un comentari en aquestos ó en semblants termes: «Faig com los advocats; m' encarrego de tota mena de causas, pero vos donaré un consell: aquells que no troven gust en aquesta lectura, que no passen endevant.»

En aquella época, 'l sistema d' anuncis per medi dels periódichs havia arriivat á desenvolarse d' una manera notable, gracias sobre tot á la *London Gazette*, la única publicació periódica que subsisteix encara avuy de totes las que veieren la llum á mitjan secle xvii.

Al comensar lo divuyt, era ja cosa per tothom reconeguda que l' anunci per medi del periódich era 'l mellor camí per á la publicitat, no solzament per los assumptos de comers sino per las noticias políticas, negociació de casaments, etc. A últims del secle xviii y á principis del xix ja succehia á poca diferencia lo d' avuy, es á dir que la renda mes important d' un periódich era la que li proporcionavan los anuncis.

Avuy dia, lo *Times* y 'l *Daily Telegraph* son los que en aquesta industria se quedan, com se sol dir, ab la part del lleó.

Tothom sap que fou en 1785 que aparegué baix lo títol de *Daily Universal Register* lo diari que tant d' impuls tenia de donar al periodisme literari y á las industrias materials ab ell relacionadas. Lo nom de *Times* no 'l prengué fins al 1.er de Janer de 1788. Los primers passos foren penosos, y no prengué vol fins al reynat del segon de sos editors de la dinastia dels Walther.

Walther II, nat en 1784, quedá en 1803 d' únich propietari y editor del *Times*. Denunciat per haver combatut la

administració de lord Melville, perdé las impresions de la oficina d'Aduanas que havia tingut confiadas fins alashoras. Mes tart, quan las guerras del imperi, época en que la necessitat de noticias se feu tant imperiosa per al públich, com que en las administracions de correus se li quedavan tots los diaris estrangers á ell dirigits mentres que 's repartian á corre cuyta á sos colegas, se vegé en la precisió d'imaginar medis mes rápits per á la adquisició de noticias. Per á lograrho no va planye ni diligencia ni diners.

La capitulació de Flessingue, en 1809, fou coneguda y anunciada per lo *Times*, avans que la sapigués lo govern; segons alguns, ab deu dias d'anticipació. D'aquí data la boga del *Times* y, com á conseqüencia, l'augment de sas columnas d'anuncis. Segons calcula l'autor del llibre de que parlem, lo producte que treu de la secció d'anuncis ascendeix á unas mil lliuras esterlinas diarias (unas 25,000 pessetas.

Inmediatament despres del *Times* ve 'l *Telegraph* que en un sol nombre (Desembre 1873) arrivá á insertar fins á 1444 anuncis, lo qual importa á la vora de 500 lliuras esterlinas (12,500 pessetas.)

Segons lo mateix autor, ocupá 'l tercer lloch lo *Standard*, seguintli derrera 'l *Daily News*, sobre tot desde la última guerra.

En quant al *Morning Advertiser*, té una clientela especial: intermediari preciós per al comers, interessa sobretot á la classe de venedors de comestibles. Lo *Morning Post* te baix lo concepte dels anuncis gran analogia ab lo precedent; conta també ab una clientela especial.

En las grans capitals d'Inglaterra, com Manchester, Liverpool y altras, se publican també periódichs en que no hi escassejan los anuncis; entre ellas, y seguint inmediateament á Lóndres, Glasgou es la que s'en du la palma.

Precís es confessar que ha adquirit aquesta industria un grau tal de desenrotllament que resulta en perjudici de la secció de noticias, reduhida en certs periódichs á duas planas mentres que 'ls anuncis particulars n'ocupan mitja dotzena.

(De *La Presse*.)

LO PAPA BENET XIII

Y LOS PAGESOS DE REMENSA

ABOLICIÓ DEL MALS USOS INTENTADA PER LO REY D' ARAGÓ DON JOAN I Y LA
REYNA DONA MARIA DE LUNA

Ans tot, los documents autèntichs, extrets del arxiu general de la Corona d' Aragó. Com no m' agrada trencarlos ni espatllarlos, majorment si son inédits, aquí van sencers y sincers.

DOCUMENT I.

Registr. Curie Sigilli secreti, 17, Joann. I. numeració moderna 1968), fol. XI f—XIII a.

El Rey daragon. Maestre, caro amigo: Nos, embiamos al padre santo los nobles, amados e fieles mossen Roger de muntcada camerlench de nostra muy cara companya la Reyna e en p(edro) de berga promovedor de los aferes de nostra cort conselleres, e en bern(ardo) metge secretario nostro e de la dicta Reyna, ambaxadores nostros sobre algunos aferes arduos tocantes honor del dicto padre santo e nostra; e havemoslos informados dalgunas cosas que vos deven explicar de part nostra. Por que, vos rogamos que les dedes plenaria creyencia, assi como fariades, a nos mismo. Dada en barchelona dius (1) nostro siello secreto a XX dias de jenero del anyo M.CCC.XC.V. Rex Jo(hannes).—A nostro caro amigo el Maestre de Rodas (2).

Lo Rey darago. Mossen Gasto: Nos trametem al sant pare mossen Roger de montcada, en Pere de berga e en bernat metge ambaxedors nostres, portadors de la present sobre alguns arduus affers, per nos plenariament informats. Per queus pregam e manam que tot ço quels dits ambaxedors vos explicaran de part nostra donets plenera (fe) e

(1) Notable aragonisme, equivalent al català «*dejus*», ó al llatí «*sub*».

(2) Juan Fernandez de Heredia. Son prestigi era gran en la Curia dels Papas d' Avinyó, desde que en 1381 va decidir la major part de l' Ordre militar de San Juan á declararse per Clement VII. Eix Gran Maestre (1376-1396), terror dels Turchs y antemural de la Cristiandat en Orient, es una de las figuras més gloriosas y sublimes d' aquella época.

creença, axi con si nos personalment vos ho deyem. Dada en Bar-chelona sots nostre segell secret, a XX dies de jener del any M.CCC.XC.V. Rex Jo(hannes).—Al noble e amat conseller nostre e Camerlench de nostra molt cara companyona la Reyna, mossen Gas-to de muntcada.

Capitols de ço per que lo senyor Rey tramet al sant pare mossen Roger de muntcada, en pere de Berga e en Bernat metge ambaxa-dors seus.

E primerament, feta segons ques pertany la salutacio acostumada e presentades les letres que sen porten, axi al sant pare com al Col-legi (1) e als Cardenals e altres persones, faran lur proposicio. La qual en substancia prenga fonament del fet contengut en les letres quel pare sant e lo senyor Rey se han trameses, escrites de lurs mans; de les quals letres e encara de la bulla que derrerament es es-tada tramesa al dit senyor Rey, de la qual bulla deu ésser feta algu-na substancial mencio en la dita proposicio, los dits ambaxadors sen porten trellat. Rex Jo(hannes).

E per tal com lo senyor Rey ha haud, e ha, fort gran plaser de la promocio del dit sant Pare per III principals raons: la I.^a, car es na-diu de son Regne; la II.^a, car lo hac tots temps en sa afeccio e dilec-cio special, e per la gran amor quel senyor Rey, e encara lo senyor Rey en Pere son pare, a qui deus perdo, li havien fo promogut a ho-nor de Cardenalat; la III.^a per ço, car lo dit senyor lo conex per tan prohóm e de tan bona consciencia e loable vida, que per lo dit sant pare no estara en res, ni per res qui possible sia, que santa mare es-gleya no torn prestament a deguda unitat e concordia:—E per aques-tes III raons lo dit senyor ha oferta sa persona e sos Regnes al dit sant pare a tota sa honor, e prosperitat de sos afers e de lesgleya; e axi lin ha escrit de sa propia ma—, Diguen los dits ambaxadors a la sua santedat quel dit senyor es daquesta matexa cordial entença; e axi li ho offiren (2) de part sua. Rex Jo(hannes).

Item li diran secretament o publica, en aquella manera que mes placia al sant pare que si per ventura a la sua santedad plaura de venir estar dins qualsevol dels Regnes del senyor Rey, ell haura molt gran plaser dacullirlo con pus reverentment puxa; e li liurara aquella ciutat, vila o loch, on mes eligira destar, e li dara licencia quey us de tota jurisdiccio alta e baxa. Rex Jo(hannes).

Item explicaran al sant pare les grans necessitats e extrems pe-ri'll's en que es la isla de Cerdenya per la rebellio de branca doria, e

(1) De Cardenals. Las otras cartas particulares, también escritas en llatí, foren adressadas al Cardenal de Saluzzi, al arquebisbe de Narbo-na, al bisbe de Tarazona, al Abat de Bages y á Francisco Climent cubi-culari de Benet XIII. En sustancia diuhen lo mateix que las escritas en aragonés y en catalá que s' acaban de veure.

(2) «Óffiren» equivalent al llatí «ófferant». Notable arcaisme.

dels altres participants en la traycio daquell; e que a la veritat si poderosament e presta noy es socorregut, es en punt de final perdicio, ço que deus no vulla. E axí, quel senyor Rey supplica a la sua santedat ques hi proveesca en tal manera, que aquella isla, tan cara, de preu de sanch e daver, sia sostenguda e deliurada dels mals e perills en que es. Pero los dits embaxadors esperen que la manera dels remeys e provisions del dit sosteniment isca, abans de motiu del sant pare que dells matexos; e ques faça çó pus expedientment e profitosament fer se puxa. Mas en cas quel sant pare no obrís sobre aço alguna manera expedient; ladonchs, los dits ambaxadors devallen a les species dels remeys e subsidis contenguts en laltre memorial que sen porten sobre la dita materia. Rex Jo(hannes).

E si per ventura sentien quels Cardenals no consentissen, o no venguessen be, al fet del dit sosteniment, facen lus en aquell raonament que la materia del fet requer. Encarregan se en ells per linteres gran quey va a lesgleya, e per altres rahons que probablement si poden enadir. E que en tot cas, es necessari e cove que ells hi donen loch e manera. Car si al senyor Rey convenia de tolreho a sa propia bocha e necessitats de son viure, et de pendres tots los benifets quels dits Cardenals e altres han en sa terra, ell ne sofrera que aquella Isla axi mesquinament se perda a ell e lesgleya: e que verament si altre sufficient remey noy donen, lo dit senyor ho fara axi de fet. Rex Jo(hannes).

Item en lo cas, e si, e segons quels dits ambaxadors veuran esser faedor, e lla on lus parega finalment quel sant pare no vulla dar obra sufficient al dit sosteniment, diranli que pus axi venen acordats ells e los Cardenals de no subvenirhi, enfranquesca almenys lo Regne de Cerdenya e de Corcega perpetualment. E james los dits ambaxadors no sentramenten daltres affers entro que del dit fet de Cerdenya hagen finat per un o per altre. Com aço sia la cosa que mes puny e congoxa continuadament lo senyor Rey e sa pensa. Empero los rotols poden tantost presentar sens que altra instancia noy facen, entro que hagen finat del dit fet de Cerdenya. E plau al dit senyor que aximateix, tantost, parlen ab lo sant pare dels fets del *monestir de sent Jeronim* (1) que fa hedificar la senyora Reyna, e insten mantinent la provisio dels Cardenals, de que es feta mencio en lo prop subsegüent capitol. Rex Jo(hannes).

Item supplicaran al sant pare que faça los III cardenals deius scrits en los prop vinents IIII tempurs (2); o abans, si fer se pod abans; ço es: mossen Jofre bohil, al qual, per los grans e notables serveys e merits de son pare con en altra manera, ha fort gran afeccio, e que

(1) *De la Murta*.—Veji's FELIU, *Anales de Cataluña*, libr. XIII cap. 23.

(2) Témporas.

aquest sia appellat Cardenal darago; item, un dels nebets del dit sant pare, ço es, aquell que mes li plaura, e que sia appellat de luna, o axi con li plaura; e quel terz sia lo bisbe de Tاراونا. E que dels primers dos, per ço car son en les parts deça, sien trameses prestament los capells al senyor Rey, per tal que mils aparega quels hauran a supplicacio sua. E del bisbat de Tاراونا que li placia proveirne a mestre Nicolau Confessor de la senyora Reyna. Rex Jo(hannes).

Item, com lo senyor Rey e la senyora Reyna tenguen a cor que mossen loys, frare de la dita senyora Reyna, sia collocat honorablement en lesgleya de deu dins la senyoria del dit senyor: supplicaran al sant pare que quant que vach una o altra de les dignitats prop següents ne proveescha al dit mossen loys; es a saber, los Archabisbats de Terragona e de Saragoça, e los bisbats de Tortosa, de Valencia, de Leyda, ó de Gerona. Rex Jo(hannes).

Havents noresmenys los dits senyor e senyora afecció cordial quels Confessors lurs sien promoguts cascu en una de les dignitats davall scrites, de continent e segons quey occorrera qualsevol cas de vagacio; es a saber, lo Confessor del senyor Rey en los bisbats de Barchelona, de Vich, de Segorb, o durgell, e lo confessor de la senyora Reyna en los bisbats dosca, de Mallorques o deuna (1) o del dit bisbat de Tاراونا, supplicaran los dits ambaxadors que de la primera vagant de les dites dignitats, axi com dessus son aportades, sia cascu dels damunt dits proveit; lexats quals sevol prechs e instancies fetes e faedores en favor de totes altres persones. Pero si al Confessor de la senyora Reyna sera proveit mantinent del dit bisbat de Tاراونا axi con lo senyor Rey espera, vol lo dit senyor que en totes les altres dignitats en lo present capitol nomenades, sia primer exceptat e proveit de la primera vagant lo Confessor del dit senyor, ço es, Mestre Thomas olzina. Rex Jo(hannes).

Item li supplicaran que placia á la sua santedat fer sos Cubicularis labat de Ripoll e lo Canonje de ça Garriga. E si non volia fer sino la un, que aquell sia lo dit Canonge. Rex Jo(hannes.)

Item supplicaran al sant pare que fetes les provisions als dits mossen loys e confessors, segons que damunt es specificat, si e quant vagaran alguns bisbats, abadies, priorats o altres dignitats e beneficis notables e assenyalats de la senyoria del senyor Rey, non vulla proveir fins que primerament non sapia la volentat e afecció del dit senyor, qui tota vegada li nomenara tals persones e tan idonees queu merexeran. E si contra alguna daquelles persones lo sant pare haura informacio sinistra, que noresmenys ne certifich abans lo senyor Rey, per tal que ab plaser e consciencia sua hi sia fet ço que dera. Rex Jo(hannes).

Item sils dits ambaxadors veen quel abat de sent benet de bages

(1) Denia.

sia be afectuos al servey del dit senyor Rey, specialment que en los dits afers de Cerdunya se port diligentment, lo recomanaran al sant pare de part del dit senyor, supplican que li placia proveirlo de labadia de sent johan de la penya. E de labadia de sent benet de bages a frare francesch roure, germa del lochtinent de capella maior del senyor Rey. Rex Jo(hannes).

E per semblant manera recomanaran a la sua santedat en francesch climent son cubiculari. E ab cascu daquests dos, ço es, labat e en francesch climent, parlaran los dits ambaxadors a part; encarreganlos fort dels afers del dit senyor, e de les necessitats sues, e de la isla de Cerdunya; e diran particularment a cascu la gran e favorable afeccio quel senyor Rey ha vers ells e lur profit e promocio, a que lo dit senyor Rey dara loch si per los dits ambaxadors li es feta bona relacio de lur servey, e que aparega per obra axi com lo dit senyor Rey confia. Rex Jo(hannes).

Dominus Rex mandavit michi Petro de benivivere. Pro (registrata).

Aço es memorial de les coses, les quals poden esser demanades per los ambaxadors del senyor Rey al sant pare per lo sosteniment de Cerdunya e final recuperacio daquella, mitjançant la ajuda de Deu.

Primerament lo fet dels *homens de reemença*, los quals se diu que son de XV^m en XX^m fochs (1), e han atorgat que si lo sant pare los afranqueix de *cugucia, exorquia, intestia, arcia e reemença* per aquella suma de moneda, que al dit sant pare, o aquells qui per ell hi seran deputats en les parts deça, sera vist faedor e pora esser convengut ab los dits homens, convertidora en renda perpetua a ops e profit de lesgleya, donaran II f(lorins) per foch al sant pare, e II f(lorins) al senyor Rey ultra la summa dessus dita: fa hom compte que cascu dels dits fochs dara al menys, ultra lo IIII art f(lori), uns ab altres X lliures convertidores en renda perpetua de lesgleya, segons que dit es; de les quals X lliures pod esser noresmenys tractat ab lo papa quel senyor Rey ultra los II sols per foch haia alguna part covinent per algunes provisions que lesgleya e los homens hauran ops del dit senyor, axi per seguretat de les rendes compradores con en altra manera. Rex Jo(hannes).

Item dels beneficis, qui no son en tatxa, o son de XX lliures enjus, pod esser haut covinent emolument e fort prest. E axi sia demanada la decima daquestes aytals almenys per V anys. Rex Jo(hannes).

Item la terça part de la decima pertanyent al sant pare, que pod muntar cascu any de VII^m en VIII^m florins, sia demanada per los anys restants, e sia obtenguda gracia dels VII^m f(lorins), que lany proppassat sen son hauds, e convertits en lo dit sosteniment, e cobrada la cautela debitoria que sen es feta per lo senyor Rey al collector. E los dits VII^m f(lorins) eren de les tandes de les festes de tots

(1) De 15000 á 20000 fochs, ó masías.

sants prop passada e de sent johan de Juny prop vinent. Rex Jo(hannes).

Item les prestacions o miges prestacions de quals sevol esgleyes curades, que huy se leven no per dret de cambra mas per special imposicio apostolical. Rex Jo(hannes).

Item per tal con per papa Clement fon fet o procurat semblant subsidi per rao del passatge del duch danjou en Napolis: par que per part del sant pare degen esser emprats (1) tots los Archabisbes, Bisbes, Abats, priors e altres havents notables beneficis, que donen certa cosa en socors del fet de Cerdenya aquesta vegada tan solament. Rex Jo(hannes).

Item los benifets quels Cardenals han en los Regnes e terres del senyor Rey. Rex Jo(hannes).

Item los benifets e prelatures de la senyoria del dit senyor. Rex Jo(hannes).

Item los benifets quel sant pare havia, estant Cardenal en la dita senyoria. Rex Jo(hannes).

Item les comandes, specialment les notables e millors que vagaran de quals sevol ordres militars dins la dita senyoria, es a saber, quen sien proveits aquells dels dits ordres quel senyor Rey volra. Rex Jo(hannes).

Item les vagants o annades de totes e quals sevol dignitats e prelatures e encara de tots e sengles benifets, en qual sevol manera que vaguen es donen. Rex Jo(hannes).

Item los fruyts del mig temps de totes dignitats e benifets vagants dins la senyoria del dit senyor, lo qual temps es del dia quel benifet o dignitat començ a vagar fins que aquell a quin es proveit ne pren la possessio. Rex Jo(hannes).

Item les despulles totes de quals sevol prelats, axi Archabisbes, Bisbes, con altres quis moren; ço es, tot quant han ultra lurs prelatures o benifets. E axi matex de quals sevol capellans o domesticchs del sant pare, pero qui no hagen special licencia dordonar o fer testament dels dits bens lurs propis. Rex Jo(hannes).

Part aço, es necessari que sobre II punts tocants lo fet de les restes de les primicies atorgades al senyor Rey per papa Clement, en los quals punts ha mester reformacio, supliquen al sant pare quen los dits II punts li placia proveir; segons que poran veure en les copies de II letres que sen porten, les quals lo dit senyor trametia a papa Clement e al Cardenal de viviers sobre aquesta materia. Rex Jo(hannes).

— Dominus Rex mandavit Petro de benivivere. Pro (registrata).

(*Seguirá.*)

FIDEL FITA.

(1) *Emprar* en significació de *manllevar* ó *demanar á títol d' empréstit*, encara s' diu en lo camp de Tarragona.

A MOSSEN PAU PARASOLS PBRÈ

AUTOR DE LA HISTORIA DE SAN JUAN DE LAS

ABADESSAS, ETC.

IMPROVISACIÓ FESTIVA.

Contan (suposem que ho contan)
Que un al seu jardí guardava
Un ídol de la velluria
Que tenia molta fama.

Los sabuts de per allí
Com uns badochs lo miravan,
Y 's pensavan qu' era un sant
Los rústichs y la canalla.

Venen escrúpols al amo
de guardar aquella halaja
Y un dia agafa un martell
Determinat de trencarla.

Mes á cada cop que pega
Un tros de crosta li salta
Y lo qu' era un ídol negre.
Se torna una hermosa estátua.

Bah! digué l' amo llavors,
Sembla qu' el cel vol salvarla:
Com obra d' home es molt bella
Ja que com ídol es falsa.

Aquest cuento mal girbat
Té una mica de semblansa
Ab lo que ara está passant
Per una certa rondalla.

Es la del comte l' Arnau,
Filla de nostras montanyas,
Que fa plorar á las donas
Y á las criaturas espanta.

Un histórich molt entés
No 'n donaria una malla
Y remena papers vells
Per provar que es una faula.

Y mes y mes va trovant
Escrts de molta importancia

Qu' ens diuhen qui fou N' Arnau,
Perque 'l poble no l' aymava.

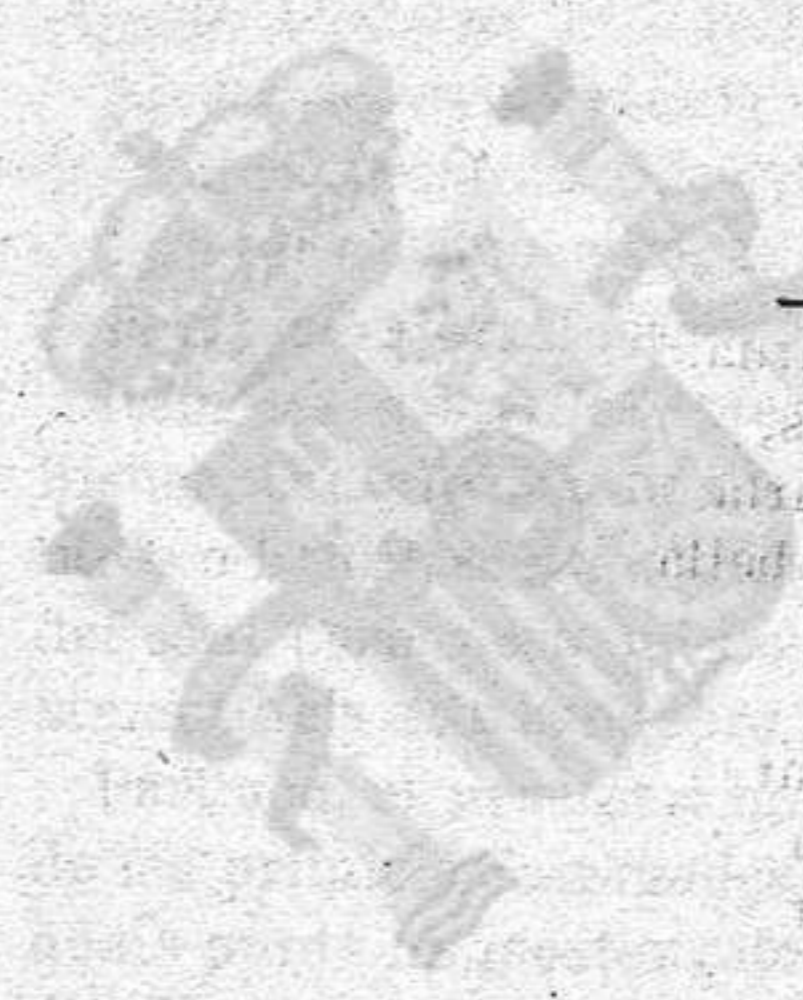
Qui fou aquella viudeta
Com á lleal celebrada,
Y fins qui feu l' estribot
De unas monjas somiadas (1).

Y aixís dona als qu' estimem
Las lligendas catalanas
Materials de gran valor
Per fé 'l march de la rondalla.

Dia de Sant Pau de 1875.

M. y F.

(1) Las de Sant Aymants.

MINISTERIO DE CULTURA

LA MONJA.

Entre piedras me consumo
Y se pierden como el humo
Mis días de mas valor.

Zorrilla.

—¿Ahònt es, mestressa, vostra pubilla?
—Marxánt, es morta, morta per mí.
La meva reyna, la meva filla
Se m' ha fet monja del monestir.
S' enmalaltia y aquí 's migrava;
Mirava 'l poble que lluny se veu.
¡Deyan qu' al Comte de lluny mirava!
Mirava 'l claustre, no lo castell.—
—Mon fill l' aymava; per mullerarlo
Avuy ab joya venia aquí.—
—Marxánt, á un' altra podéu donarlo;
Ma filla es monja del monestir.—

—Vinch á contarvos, mare abadesa,
De Sor Maria la vanitat.—
—¿Ella la santa que plora y resa?
—Ella, l' arcangel d' humilitat.
Avuy lo Comte la missa oia,
Voltát de patges, tot brodat d' or.
¡Com se 'l mirava la Sor Maria,
Mare abadesa, de dalt del cor!
—Ja neguitosa jo la trovava,
Del món la pompa folla la tè.
—La malaltia l' ergull li dava;
Fassáu que 's cure.—Vigilarè.

—Mare abadesa, nostra germana
Com pecadora dampnada está;
Perdò per ella món cor demana.
L' infern la crida, del cel se 'n vá,
Avuy lo Comte s' enmullerava
En la capella del Sacrament,
¡Ay, mare meva, com se mirava
La Sor Maria lo casament!
Ella no 'm veyá, jo la sentia

Llansar febroza plors y sospirs.
—¡Válgam la Verge, Santa Maria,
Ni als sants perdonas, mal esperít!

—Mare abadesa, ¡que Dèu nos tinga
De sa adorada ma de bondat!
Per castigarla feune que vinga,
Maria, l' ángel d' humilitat.
En nostra esglesia se batejava
Avuy del Comte lo fill primer.
¡Mare abadesa, com se mirava
Maria 'l rostre del hereuet!
Folla semblava, tota febroza
¡Quins plors que feya! ¡quin sospirar!
—¡No l' abandones, Verge amorosa!
—¡Jesús li valga!—¡Válgans Dèu val!

—Que las claus dongue la Sor Maria,
De l' orga y rese dos colps lo rès;
Que, agenollada, de nit y dia,
Ploránt demostre penediment.
Per ennoblirne la nostra terra
Avuy á guerra lo Comte vá;
Maria un cántich de sanch y guerra
En l' orga santa n' ha fèt sonar.
Mentres lo Comte sigui á conquesta
Resti en sa celda, si plorar vol.
—Mare abadesa, malalta resta.
¡Miráu, senyora, que trenca 'l cor!

¡Ay, Sor Tornera, quina diada
Mes negra y trista tenim avuy!
De guerra torna nostra maynada
Y en llit de llansas al Comte dú.
—¡Ay! Com la vila lo convent plora.
La Sor Maria del món se 'n vá;
La mort demana, lo cel anyora
Car sab que 'l Comte nafrát está.
—A n' al Sant Cristo de l' agonía
Encengan prompte quatre blandòns:
Y al Comte salven y á Sor Maria
Dels cors que pregan las oraciòns.

—Al Comte enterran.—Ha mort batentse.
—De dol sa viuda vestida vá.
—No vá com altrás en plors desfentse.
—Marit mes noble no trovará.
—La esglesia es poca per la gentada.
—Canta una monja de dalt del cor.
—Cançò mes trista may fòu cantada.
—Sembla que sento la veu d' un mort.

—¡Ay, Dèu! tremola y, esgroguehida,
Sa cara 's mostra darrera 'l vel.

—Mare abadesa, lo Comte 'm crida.

¡Adèu per sempre! me 'n vatx al cel.

—¿Qué sabéu, mare, de la pubilla
Que 's va fer monja del monestir?

—Per tots es morta la meva filla;

Cantánt absoltas se va morir.

—Si patiu, mare, tant dura proba

Mòn cor á troços no vulláu fer.

Mòn fill se 'm mata si sent la nova;

Per vostra filla restá solter.

—La trista nova jo sols sabia,

Y ja mos llabis no l' han de dir.

Ab mi quedeuvos, que fina 'l dia,

Marxánt, y sola no vull morir.

FREDERICH SOLER.

¡PROU SANG!

Foch infernal qu' arreu, arreu devora,
Polcim rohent que fins l' herbam abrusa,
Reguitzells d' homs que, folls y encesos d' ira,
Cechs se restrejan.

Entre núvols de fum que 'l cel endolan,
Y canons y fusells que la mort jitan,
Bassals de sang, enjinys de guerra á trossos,
Munts de cadavres,

Damunt la negra y sangonenta runa,
Escampats sa y enllá, rublerts de nafras,
Un estol de germans que, en sa agonía,
Se maleheixen,

Aixó miro á l' entorn: debades corro
Cercant, esperançat, un lloch hont l' ayre
Murmuri mots de pau y de bonesa
¡No l' assoleixo!

Y, neguitós y febrosench, debades
Timbas y plans y cims y valls traspasso;
Y corro enllá, y enllá.... ¡per tot sols ullo
Sang y ruina!

Per tot tristesa y dol, ambició cega,
Cobarda enveja, plors, veus d' agonía,
Amenassas, esglays, venjansa, runa,
Mort y carnatge.

¡Mort y carnatge.... oh Deu! La pátria meva,
Mar, un jorn, cristallí, d' onas manyagas,
Cel blau, pur y seré, niu de ventura,
De pler, de vida.

N' es avuy mar revolt, térbol, horrible,
Cel tenebrós qu' en tempestats reventa,
Gorch sangonent rasat de fel y llágrimas,
Gorch d' amargura.

¡Dissort, dissort! Lo monstre de la guerra
(Qu' aixís abrusi 'l llamp) jitant matzinas,

Un jorn sas alas estengué sangnosas
Damunt ma Pàtria;

Y en just llavors, los pits de fel s'ompliren,
Los cors enrencorats, folls, bategaren,
Y germans ab germans, fitantse ab ira,
No 's conegueren.

Y en just llavors «Destrució, estermini,»
Cridaren enfebrats: y agrapant l'eyna
Fratricida quiscun, ubriachs, bregaren,
Cechs se feriren.

Y dençá de llavors, de lluyta en lluyta,
Sorda á los plors de qui als difunts anyora,
Tota una germandó, folla, envilida,
Fera 's trosseja.

¡Lo plor m'escalda 'ls ulls: mon cor afina!
¿L'arch bell de Sant Martí quin jorn la fosca,
Valent, n'esbotzará, lo bruyt matantne
De la tempesta?

¿Quin jorn s'ofegarà la vil cridoria
De malvestats y oys que 'l cor esglaya,
Ressonantne com ans himnes de festa,
Cants d'alegria?

¿Quánt será, quán ¡oh Deu! qu'amichs, los homes
N'aixecaran al cel dolças tonadas,
Rebrollant en llurs cors la pau antiga,
La pau perduda?

¿Quánt será, quánt? Jo ho sé. Quant d'una historia
De braus y de gegants los fets esmentin;
Quant la fama immortal y 'ls llors recordin
De llur nissaga.

Nissaga de valents; noble nissaga:
De ton passat l'eterna gloria esmenta,
Y llensa, tremolant, arrepentida,
L'eyna sangnosa.

Nissaga de valents: para la lluyta;
No vulguis ab ta sang los fulls tacarne
Del llibre de tos fets que 'l mon admira,
Que 'l mon enveja.

No vulguis que qui, un jorn, s'arraulía
Al retruny esglayós de tas petjadas,
Potent, demá, devant ta runa aixequi
La testa altiua.

Prou desvari: prou sang. Davant ta Pàtria
Qu' en ta ceguera, has deshonrat, crudela.
Doblega 'l cap, acala 'ls ulls y plora
De greu batuda.

Y entre abrassos de pau, ja perdonada,
Aixeca 'l front, com ans, enorgullida
Cridant al mon que encara encen tas venas
La sang dels avis.

Nissaga de Cains: ¿encara bregas
Deixantne runa y sang per tot hont passas?
¿Encara dins ton cor, niu de malura,
La fel acotxas?

Si avant, avant, ferint arreu, segueixes;
Sinó caus de genolls, avergonyida;
Malehida del cel, ningú 't perdoni.....
Ni Deu, ni 'ls homes.

ANTONI VILAR

Figueras, Setembre de 1874.

TEATRES

BERNAT PESCAIRE, L' AVI, LO SENYOR BATLLE. OBRAS ORIGINALS
Y EN VERS DE DON JOAQUIM RIERA Y BERTRAN.

Lo dia 12 del últim mes de maig se celebrá en l' Odeon una solemnitat literaria, que si per causas que no endaviném, no cridá 'l nombre de públich que altrás de consemblants solen atraure, es bèn digna de la nostra atenció de crítichs teatrals.

L' empresa d' aquell popular teatro agrahida als esforços del jove poeta D. Joaquim Riera y Bertran, l' hi concedí un benefici, que aprofitá molt oportunament lo llorejat escriptor, pera fer coneixe al públich, entre-mitj de duas de sas obras mes aplaudidas, lo quadró de costums titolat «L' Avi», premiat ab un accéssit en l' última festa dels Jochs Florals.

Limitada nostra tasca á fer una lleugera ressenya de las tres obras dramáticas prescindirém dels demés incidents de la funció, per mes que sian dignas de esmentarse tant las pessas que ab sens igual mèstria executá en lo piano lo jove artista Sr. Vidiella, com las que cantá lo Sr. Vanquells ab un gust exquisit, aixís com també las tres ó quatre poesias que llegí lo beneficiat, pertanyents á aquell género popular de bona lley, que combat ab incíssiva gracia las preocupacions y rutinas del poble y l' encamina, per medi de l' ensenyansa y del exemple, á un esdevenir mes honrat, mes profitós y mes digne.

Bernat pescaire es una bonica comedia en dos actes, del género lleuger: lo protagonista es lo bellugadís casamenter de un poble del Ampurdá, viu com un follet, coneixedor fins en los últims plechs dels solapats intents dels pagesos de l' encontrada. Lo fonament de l' obra arranca de aquella bonica composició qu' en lo volum de «*Cansons del temps*», del mateix autor, dú lo títol de «*Tracte desfet*», escena viva de costums, que 'l poeta transporta casi bé íntegra en la sèva obra dramática.

Desfet lo tracte del casament, lo Sr. Bernat pera tornar la pau als dos pobres enamorats, refá lo tracte, arrencant ab molta astucia, al-

gunas concessions als dos pares, que mútuament los satisfan, y acabant la comedia ab lo corresponent casament y ab un motiu de mes perque la fama de 'n Bernat Pescaire, corre aixerida per tot lo poble.

Lo *Sr. Batlle*, es lo retrato del home ignorant, pero que te l' honradès en la massa de las sanchs, elegit batlle per alguns intrigants del poble, desitjosos deváldre 's d' ell pera la consecució de sos intens y projectes. Lo bon home, ab aquella lógica dreta, que sí 'l fá coneixedor de lo sèva insuficiencia, lo porta á endavinar los instints dels qu' están sotmesos á sa autoritat, desfá ab resolució las tramas del Apotecari, un dels que mes contribuiren á l' elecció del *home de palla*, pera empunyar la mangala del poble.

En quan á l' *Avi* conté la pintura d' aquest tipo interessant, qu' es l' ornament principal de nostras masías: la sèva experiència, son excellent sentit y son amor á la familia hermós y encisador com l' últim raig del sol que se 'n vá á la posta, jugan en lo transcurs de l' obra, suaument encadenats ab una acció, encare que puch complicada, en extrém interessant, y commovedora en alguns trossos.

En todas las obras del Sr. Riera hi relluheix una bondat en la forma literaria, que per aixó sols, si altre cosa no tinguéssen, foran dignas d' encomi. Un llenguatge triat, una versificació notrida, una sobrietat d' expressió que no desdenya las galas de la poesía, y un coneixement perfecte de nostre llenguatge popular que pocas vegadas cau en lo vulgarisme, son los mérits de forma que caracterisan las tres pesas de que 'ns ocupám.

Exclusivament cómicas las duas primeras, presentan los caràcters bèn apuntats, y abundan en xistes de bona mena per lo general; y en l' *Avi* ahont lo felís maridatge de lo cómich y lo dramátich no deixa res que desitjar hi abunda 'l contrast en los personatges y en las situacions, que es lo secret del efecte en una obra destinada á las taulas del teatro.

¡Quin tipo mes oportunament dut á l' escena lo de D. Salomó exercint sobre 'l cusí de Llogaya una influencia suprema, y contrastant continuament ab lo caràcter sobri y poch ceremoniós del *Avi* Marsal! ¡Y que noble y simpátich l' arranch del vehí que secretament enamorat de la neta, obtè 'l sèu amor ab un acte de honrada valentía! ¡Com pot consentir l' avi y la donzella de nostras encontradas en admetre en l' escó de la llar á un rich poltró, en menyspreu de un pobre desinteressat, capás del sacrifici? L' última escena de l' obra, aquella graciosa revista que passa l' *Avi* á tots los vehins que han contribuít á la salvació de son fill es un modelo de gracia y de fina observació.

Ab molta justicia fou cridat duas voltas á l' escena lo Sr. Riera, rebent del públich entussiastas picaments de mans.

Lo dia que 'l autor d' aquestas tres obras—quí demostra qualitats molt estimables—concedesca al moviment escénich, á aquesta condició que tant en estima tè 'l públich de avuy dia y de que tant n'

abusan alguns autors, la justa importancia que requereix: lo dia que ab las notables condicions de sos assumptos y ab la bondat exquisida de son llenguatge, 's determine á agermanarhi la pastositat del moviment, podrá lo Sr. Riera ocupar en nostre naixent teatro un lloch molt envejable, y veurá unirse al estimable aplauso del lletrat, lo del públich en general, que trobará ansiós una déu de bon gust en las sèvas obras.

P. K.

En el tomo de las obras de don Juan de Mariana, se ve el tratado de la historia, donde se trata de la dignidad y autoridad del historiador, y de la necesidad de que sea un hombre de letras y de virtud. Este tratado es muy interesante y merece ser leído por todos los que se dedican a la historia.

El historiador debe ser un hombre de letras y de virtud, y no un hombre de letras y de virtud que se dedica a la historia. El historiador debe ser un hombre de letras y de virtud, y no un hombre de letras y de virtud que se dedica a la historia. El historiador debe ser un hombre de letras y de virtud, y no un hombre de letras y de virtud que se dedica a la historia.

En el tomo de las obras de don Juan de Mariana, se ve el tratado de la historia, donde se trata de la dignidad y autoridad del historiador, y de la necesidad de que sea un hombre de letras y de virtud.

BIBLIOGRAFÍA

«DISCURSO PANEGÍRICO pronunciado en la Catedral Basílica de Barcelona el día 8 de Diciembre de 1874 por D. Fidel Fita y Colomé, Pbro. individuo correspondiente de las Reales Academias Española y de la Historia.—Con una MEMORIA Y COLECCION DIPLOMÁTICA sobre el título II, libro I, de las Constituciones de Cataluña, por el mismo autor.—Barcelona. Establecimiento Tipográfico de Magriñá y Subirana, calle de Santa Ana, números 11 y 13.—1875.» (1).

Ab aquest títol acaba de véurer la pública llum l' eloqüent sermó qu' en la Seu d' esta ciutat y dia de l' última festa de la Puríssima Concepció de Nostra Dona, predicá lo Reverent D. Fidel Fita, savi arqueólech é ilustre Académich, quals treballs literaris é histórichs son coneguts, per bonas mostres, dels lectors d' esta *Revista*.

Si dolsa y plahent fou la fruició qu' esperimentárem aquell dia, al óurer dels autorisats llavis del ministre del Senyor, las probas irrecusables del dogma de la puritat de la Verge Maria, explanadas ab gran profunditat y vastíssima erudició, baix los aspectes de la historia, la discussió bíblica, la pura rahó y l' experiencia positiva; major encara ha estat, avuy, que, per galant obsequi de son autor, havem gaudit, en la tranquil·litat de nostre estudi, las innombrables bellesas que rubleixen dita obra y las curiosas notas, memoria y collecció diplomática que l' ilustran. Si llavors l' orador, segons lo precepte del gran Pare de l' Iglesia, San Agustí, nos lográ convéncer, conmourre y complaure (*docere, flectere, delectare*), al present lo lletrat y lo historiador nos han encativat fentnos admirar una volta mes, los tressors de son talent y los sahonats fruits de sa lluminosa investigació.

Débil seria quan diguessem de mes en just elogi del discurs que 'ns ocupa, empero de tots modos, nostra incompetencia pera tractar temas tan enlayrats, nos escusa prou pera poder ferho. Las 57 *notas, Memoria y Colecció diplomática* que l' enjoyan, si qu' ab major motiu, permeten, desde luego, dedicarhi l' atenció, encara qu' altre títol no 'ns assistesca pera péndrer la ploma que la simpatía y amor envers l' assumpto en ellas exposat. Diremhi, donchs, quatre paraulas.

Notables baix l' aspecte histórich, son entre las *notas*, las que trac-

(1) Un volum de 103 pág. y preu 8 rals.

tan de la posada dels Reys Catòlics en la Casa de la Canonja (1.er de Juliol de 1493), y de la pesta qu' assolá á esta Ciutat en 1651, aixis com del oferiment y entrega de 6 claus de plata, que feren á la Verge, los Consellers.

La *Memoria* y la *Col·lecció de documents* que la complertan, forman, segons nostre humil criteri, una monografia de gran profit pera la historia de la legislació catalana, ja qu' es un digne patró del coment históric qu' agermanat ab lo jurídic hauria d' embellir la tan necessaria 4.ª edició dels «*Usatges, Constitucions y altres lleys de Catalunya.*» L' autor proposa que l' estampació de nostre Códich se portás á bon terme ab gran esmero y puresa de llenguatge, á faysó de la mes antiga (1493) y seguint lo text original dels *Processos de Corts*. Nosaltres som ab ell pero voldríam mes encara, ço es, que s' hi afegissen los aplechs de lleys consuetudinarias que regeixen en los principals poblats de Catalunya á fi de que restassen menys oblidats.

Per altre part es dita monografia una crónica autèntica y minuciosa de la vella *Confraria de la Casa del Senyor Rey, avuy Regal de l' Inmaculada Concepció de la Verge Maria*, elaborada ab pacient inquisició y copia anotada, per la má molt destre del autor en fullejar papers antichs, de 35 diplomas, arreconats fins ara, una bona munió d' ells en los archius: de la Regal Confraria; del Capítol catedral; del Municipi, y de la Corona d' Aragó. Comprén aytal aplech de documents: una introducció; 3 series corresponents als regnats d' En Joan I, En Martí I y N' Anfós V, esta última subdividida en 3 períodos, dels quals lo segon y ters se refereixen respectivament á las llochtinencias de Dona Maria y d' En Joan rey de Navarra, muller la una y germá l' altre de dit últim rey; y com á conclusió, una orde dictada per en Joan II, avans llochtinent y llavors (1474) successor ja de son germá, en lo govern de la confederació catalano-aragonesa. D' entre aquets interessants monuments, un mes que cap ompla de noble orgull lo còr d' un catalá, y es aquell en que consta com nostres passats donaren forsa de lley á l' observancia de la piadosa creencia de la Concepció sens mácula de la Verge: l' estracte de la sessió de las *Corts catalanas* celebrada á Barcelona lo 9 d' abril de 1456. Finalment un índex cronològich facilita l' exámen de las probas qu' avaloran lo treball de tan erudita memoria.

* *

Ara que, nostres lectors, poden ab lo dit haverse fet un breu concepte de l' obra que 'ns ocupa; sians permés manifestar quan y quan sentirem qu' apesar de la suma diligencia, rara pericia reconeguda per las ilustres Academies de la Hl storia y espanyola, y múltiples coneixements del docte colector, no s' hagués encontrat alguna major noticia de la qu' aporta lo primitiu llibre d' Ordinacions de la *Confraria de Madona Sancta Maria* sobre sa fundació (feta, segons

apar en ell, per l' Infant D. Pere, després Rey ters de son nom y dit *lo Ceremoniós*, en la ciutat de Saragossa, dissapte que 's comptava 8 de Maig de l' any de la Encarnació 1333) á causa de la pèrdua probable del document en que constava (1). No preteném resódrer una incógnita que tampoch es pera nostrasforsas, pero exposarém un dupte que tením: ¿hauría, tal volta, dita Confraria sigut fundada primerament á Barcelona, còrt de Catalunya, y refeta uns 25 anys després á Saragossa, còrt de l' Aragó? Aixís ho concebirem fa poch, lo dia en qu' entre los curiosos llibres manuscrits del Archiu municipal d' esta Ciutat, llegirem en lo de deliberacions y altres actes de 1316 y 17 fóleo 25, una petició endressada pels Consellers y prohoms de la Ciutat á dos canonges, (Comes y Avinyó) un d' esta Seu y l' altre de la de Tarragona (2) á fi d' alcanssar de sa santedat lo Papa (Climent V?) ajuda contra los moros de Granada é Indulgencias pera la Confraria qu' en son final se menciona. Lo document termena:

«Ideo ad vos quem scimus ad statum felicem et prosperum predicti domini Regis et totius populi christiani anelare affectibus puri cordis recurrimus et vos ut possumus deprecamur quatenus legatos seu nuncios predictos inducatis ut inter cetera que cum summo pontifici habent ordinare procurent et ordinent ut Januenses et alias comunitates a dictorum paganorum participatione sub penis gravibus compescat et ad eorum memoriam sollicite revocetis et eosdem super predictis prout vobis visum fuerit informetis ut prefati domini nostri Jesuchristi inimici ad escogitatum confusionem Deo propicio veniant et in brevi ita quod in adquisicione dicti Regni nostris judicamus temporibus ad laudem et exaltationem fidei catholice inhibi habitare et succedere christianos placeat etiam vobis dicto venerabili Raymundo de avineone sicut alias vobis jam scripsimus ut de *Sancta et laudabili Confratria per predictum dominum Regem* (3) *ordinata in Cathalonia* sitis memor et ad honorem omnipotentis Dei, et exaltationem fidei cristianæ supplicare summo pontifici ut benefactoribus et confratribus eiusdem concedat indulgentias et alias gratias ut gens neffanda ab angulo Ispanie reducatur et extirpetur, et nomine domini Jesuchristi quod per ipsam

(1) Desengany, es aquest que 's renovellá pera nosaltres, haventlo primerament esperimentat al treballar l' article bibliogràfic que té per títol: «*De la confraria de la casa del Sr. Rey apellada de Madona Santa Maria, ab novas y mostras dels llibres ms. pera son regiment*», (Calendari catalá, anys 1873 y 74) en que publicarem alguns dels fragments mes notables del códice que conserva aquella confraria.

(2) No porta data, pero encara que lo document pròxim anterior es del mes de Febrer de 1316, inclinemos á créurer sia del bieni (1308-10) que durá la guerra del rey D. Jaume II contra los moros de Granada. L' endressa ó comens está concebuda en eixos termes: «*Viris venerabilibus providis et discretos Raymundo de Avineone Tarrachonensis Canonicus et Arnaldo de Cumbis canonico Barchinone, Consilarii et prohibinimes Civitatis Barchinone salutem cum omni servicio et honore.*»

(3) Jaume II, avi d' en Pere III.

neffariam gentem inibi nequitur oppressum est coram omnibus populis exaltetur si quanto vero volueritis nos facturos, et cetera.»

Eixa sospita, potser pecará d'aventurada, ja que l'invocació de la Confraria no 's desprén del document, pero en cambi la paraula *ordinata*, que té lo significat d' *erigida* ó *creada* nos demostra ho fou (com mes avant en la cort aragonesa) per iniciativa del Rey, cosa excepcional y distingida (1) pero no molt comuna, ja que lo que solia fer regularment lo monarca, era aprobar las ordinacions estatuhidas per los confreres. Apuntém n' obstant aquest dato per si pot facilitar ulteriors investigacions.

Aixís mateix y per tal com vé *ad hoc*, ja qu' á copiar documents nos havém posat, donarém fi á aquestos quatre mots, transcribint *una carta* dels Consols de Puigcerdá als Consellers de Barcelona, extreta també del prebit archiu municipal (volum de cartas comunas originals de 1436) en que 's fá referencia del document XXIX de l'esmentada colecció diplomática, tocant á la predicació, en la festivitat de la Concepció de la Verge, per frare franciscano y no dominico, qual tenor es com segueix:

Molt honorables e de molt gran saviesa senyors ir que fo dimarts hora tarda / reabem vostra letra continent en affecte que la ordinació per nosaltres o per nostres predecessors Consols daquesta vila feta ço es que lo jorn de la festa de la concepció de la gloriosa verge maria preycashun any frare menor e altre any preycas / frare preycador nosaltres volguessam revocar / e que cascun any lo dit die dege preycar frare menor / a la qual vostra letra molt honorables senyors vos responem / que ja nostres predecessors per vigor de *una letra de la Senyora Reyna* han revocada la dita ordinació e nosaltres aixi mateix / la havem per revocada / així que daqui auant no permatrem que lo jorn de la festa de lo dita concepcio de la verge maria sia fet sermo en aquesta vila sino per frare menor / E regraciam vos molt com daquest feyt vos ha plagut scriurens. E sia molt honorables senyors la Santa trinitat vostra guarda / Rescrivits nos fiablament totes coses quens seran plasents per nosaltres faedoras. Scrita en puycerda a XII de Juny (2).—Los Consols de la vila de puigcerda a vostres honor e servey prests.—(Endressa.) Als molt honorables e de molt gran saviesa senyors los Consellers de la Ciutat de Barcelona.—(En lo mateix revers de la carta ahont hi ha l'endressa se troba esta nota ó rúbrica qu' apar es del scrivá del Consell:) Dels Consols de la vila de puigcerda. Responent á la letra dels honorables Consellers per raho de la festa de la Concepcio de la Verge Santa Maria.»

(1) En lo regne de Fransa, sabém existía: «l'archi-confrérie royale de Saint-Crepin et de Saint-Crepinien, fondée en l'église N. D. de Paris par Charles V dit le Sage, roi de France, l'an de grâce 1379», com diu una antigua estampa.

(2) Induptionablement es posterior al 31 de Janer de 1437, data de la carta de la Reyna D.ª Maria qu' en lo text s' indica.

Perdonada nos sia esta digressió que havém cregut tenir un deber de fer y rébia lo peritíssim escriptor D. Fidel Fita, per la publicació de la sua dalt enunciada monografia, la mes complerta enhorabona que de còr li envia, en nom de la redacció de LA RENAXENSA y en lo seu propi, per humil que sia, qui indignament ha escrit estas ratllas.

ANDRÉU BALAGUER.

NOVAS

Hem rebut un exemplar de la col·lecció de narracions castellanas que ab lo títol de *Cuentos fantásticos y amorosos* ha dat á llum últimament en esta capital lo jove escriptor D. Rafel Eduart Puig, fill del distingit compositor de música sagrada D. Bernat Calvó Puig. Set son las narracions en ella contingudas, ab los títols de *La resurreccion del rui-señor*, *El grifo*, *El trombon del tio Anselmo*, *Los espejos del alma*, *La playa y el mar*, *El amor de un loco* y *El Viejecito del atajo*. Totas ellas revelan en l' autor viva imaginació y fecunda inventiva, qualitats que, per excés, redundan de vegadas en perjudici de las matexas obretas, per quant las privan de la sobrietat que deu presidir sempre á la execució, únich medi de salvar las dificultats ab que es tant fácil que ensopegue 'l genero literari á que pertanyen los *Cuentos fantásticos y amorosos*. Esperem fundadament que á copia d' estudi, pare del bon gust y adressador del criteri, logrará 'l Sr. Puig en sas produccions succesivas condensar y precisar mes sas ideas tot conservant dintre de sos justos límits la vaguetat que deu distingirlas dat lo género; y en aquest concepte 'l felicitem de cor y recomanem als nostres lectors la col·lecció anunciada.

Lo dijous 27 del corrent, dia de Corpus, assistirem al concert que doná en lo Tívoli la societat coral d' Euterpe. En lo programa además de algunas composicions del popular Clavé, y de la sinfonia elegiaca d' en Porcell figuravan com á novas *La matinada del Empurdá* del malhaurat músich Ventura, una tanda de valsos del mestre Casamitjana, y la sinfonia de Tintorer, *La Serenata*. La nombrosa concurrencia que omplenava 'l teatro dispensá grans aplaudi-

ments á totas las pessas demaná la repetició d' algunas; celebrant los conexements artístichs dels Srs. Tintorer y Casamitjana y delectantse en los ayres verament catalans que abundan en lo coro d' en Ventura.

Segons llegim en *Las Provincias* de Valencia lo 22 del corrent celebrá l' Ateneo d' aquella ciutat la sessió artístich-literaria preparada pera honrar la memoria dels dos eminents artistas Rosales y Fortuny. Lo saló d' aquella societat estava adornat convenientment, figuranthi entre altres objectes copias fotográficas dels quadros dels dos pintors, alguns estudis de Fortuny y un fragment del sudari de vellut negre en que fou embolcallat al espirar á Roma y sota dosser son retrato y 'l de Rosales, fets per los artistas valencians Srs. Gomer Niederleyder y Salvá. Alguns altres locals del Ateneo estavan plens de quadros dels mes coneguts pintors valencians formant una Exposició.

En la sessió alternaren las pessas musicals y las composicions literarias. Se tocaren l' *Anunciació* d' Adam, la marxa fúnebre *¡Fortuny!* escrita expressament pera la solemnitat pel distingit compositor D. Ricardo Balanzá y l' *Ave Maria* de Schubert; se doná lectura d' un discurs del senyor Salvá, President de la secció de Bellas Arts, sobre teoria artística, de las poesías *Al Arte*, de Lopez Garcia, *El Genio*, del Sr. Rodriguez Guzman, *El Artista*, de D. Antonino Chocomeli, d' una biografía de Rosales escrita per lo acreditat pintor D. Joseph Brel y d' uns fragments dels treball referent á Fortuny que llegí son autor lo renombrat artista don Bernat Ferrandis, amich inseparable del malhaurat Fortuny.

Un discurs de gracias del President D. Vicens W. Querol termená tant notable sessió, que honra á Valencia y acredita lo gran moviment artístich y literari que en ella 's conserva.

Notable ha sigut lo triunfo alcansat per los compositors catalans en los Jochs Florals de Murcia y de Sevilla.

En lo primer guanyá 'l premi de música lo conegut pianista d' aquesta ciutat D. Claudi Martinez Imbert per una

Ave Maria pera cant y piano; y en lo de Sevilla obtingué també 'l primer premi de aquella secció D. Baldiri Sabater y Duran, de Barcelona, pera una composició qual lema es *La Norma y el Barbero vivirán siempre*, y accéssit los senyors D. Ricardo Carbonell per la que te per títol *Una vision celeste* y D. Joaquim Lladó y Barceló per las titoladas *Gloria á los protectores de las artes* y *Señor, ten piedad de nosotros*.

Al nombre ja regular de poblacions que celebran periódicament certámens literaris ó artístichs, s' ha d' afegir lo de Santiago de Galicia ahont s' ha fundat una Associació pera celebrar anualment uns Jochs Floral á semblansa dels que 's verifican á Barcelona. La circumstancia de tenir representació en los matexos la llengua gallega al costat de la castellana, fa que deguém acullir ab especial simpatía un fet que ve á contribuir á l' enaltiment d' altre de las literaturas provincials de Espanya, que tenint una gloriosa historia ha alcansat sa part en lo modern renaxement.

La societat establerta á Gracia ab lo títol de *La Rata Pinyada*, ha anunciat un certámen poétich catalá, en lo qui s' adjudicarán set premis y 'ls accéssits corresponents que 's repartirán lo dia 4 del próxim Juliol.

Lo premi d' *Amor* que será una flor natural será pera la mellor poesia sobre aquell tema. La mellor que cante á la *Patria* obtindrà un lliri de plata.

La mellor composició escrita en prosa catalana pintant un quadro de costums ó histórich del pays, será premiat ab una ploma de plata.

Una acuarel-la representant nn trovador de l' edat mitjana s' adjudicarà á la mellor poesia dedicada á n' en Fortuny.

Finalment rebrá una corona de llorer artificial l' autor de la poesia mes inspirada que 's titule *La Rata Pinyada*.

Totas las composicions deurán estar escritas en catalá y

presentarse á la Secretaria de la Societat abans del 15 de Juny pr6xim.

S' ha estrenat al Odeon la comedia en dos actes *¡A Montserrat!*

Lo Sr. Madrazo ha entregat lo cor d' en Fortuny á la Comissió establerta á Reus pera axecar un monument á aquell célebre artista, lo qual deurá esser colocat en un mausoleu que 's construirá en la Iglesia parroquial de Sant Pere de dita ciutat, ahont fou batejat Fortuny.

Lo dimars de la setmana passada tingué lloch en lo teatre catalá lo benefici á favor del popular poeta catalá En Frederich Soler.

Lo teatre estava plé de gom á gom. Fou posada en escena son bell drama *Lo Ferrer de tall* y al final del darrer acte li foren regalats entremetx dels aplausos del públich, ab una dedicatoria firmada per varios de sos admiradors un volumen contenint las tragedias d' Alfieri y una colecció de las obras complertas de «Lord Byron».

Foren llegidas despres per varios dels actors d' aquell teatre algunas de las sevas poesias que han tingut premi, accésit ó menció en los Jochs Florals d' enguany, com son «*Los Companys de Sertori, La Bandera de Santa Eularia, Sibila y La Monja*»; aqueixa última la publiquem en la número de avuy.

Entre las festas que han de tenir lloch en Valencia lo pr6xim mes de Juliol hi ha acordat la celebració de un certámen artístich literari. Molt d' elogiar es la conducta d' aquella ciutat y mes ho fora encára si no dant al olvit lo

seu passat fes mes gala de patriotisme, no renegant de la llengua d' Aurias March per altre enmantllada. Diem axó al veure que en lo certámen literari dels quatre premis n' hi ha un sol per la poesia catalana y encara en competencia ab la castellana. Los treballs deuran ser enviats á la Junta Organismadora dels festeigs, baix las formas acostumadas en anteriors certámens, avans del dia 10 de Juliol.

L' ajuntament destina 4,000 rals á adquirir lo millor cuadro que 's presenti referent á un fet memorable de la historia d' aquell regne.

Ha sortit la tercera edició de la comedia en un acte y en vers de D. Eduart Vidal y Valenciano *Tal hi va que no s' ho creu*. Felicitem á l' autor per l' éxit de la seva producció.

Aquesta setmana hem tingut la fortuna d' hostatjar, encara que per breu espay, un dels mes simpátichs entre 'ls poetas de Provenza, l' hospitalari Lluís Roumieux, qu' ha tingut sempre franca sa casa á quants espatriats ó romeus de Catalunya han trepitjat la terra de Beaucaire, y de qui tots conservem tant bon recort de quant vingué per primera vegada ab en Mistral, á donar á nostres poetas la germanal abressada.

Venia ara als seus quefers y no era esperat.

Sabedora la joventut de tant grata arribada volgué obsequiarlo com merexia, mes trovantse en la necessitat de anarsen l' endemá, fou precis improvisar un diná que li oferiren 'ls pochs que s' pogueren reunir en las tres ó quatre horas de que disposaren els organisadors de la modesta festa. La bona voluntat hi era y l' amor á Provenza féu 'l resto. Lo diná fou expansiu, se digueren molt bonas cosas y se recitaren versos de primer orde que demostraren al felibre que l' amor á la pátria no minva y que la nova generació de poetas catalans qu' ara s' espiga no s' quedarà enrera de aquells que 'ls mostraren sa inspiració durant son primer romiatje.

En Roumieux ab gran facilitat mostrá son agrahiment á tots y al nostre poeta Quintana per haber donat lloch, ab la ofrena d' un premi simbólich, á la gran solemnitat que 's prepara en Montpellier l' any 1878: y aquest li respongué elocuentment acabant sa peroració encarregantli que digués als felibres, á tots, que 'ls catalans no mancarien pas á la gran manifestació de la rassa llatina.

Desitjam bon viatge al gay-felibre y li pregam sia misatjer de nostre voluntat envers aquells que, al temps que nosaltres, donan gran esplendor á lletres pátrias, y entre tots á en Mistral que es lo geni que s' enlayra per demunt de tant extraordinaria renaxensa.

En la tenda de marchs del Sr. Monter, ha estat esposat últimament un cuadro al oli del conegut professor de la escola de Bellas Arts Sr. Cava, retrato del distingit compositor D. Felip Pedrell, autor del *Quasimodo*. Conegut es ja lo merit artístich del Sr. Cava y aixís escusem dir que l' obra cridá la general atenció.

Está molt avansada la impressió del volum dels Jochs Florals d' enguany: es molt probable que avans de la sortida del número próxim d' esta Revista se puga repartir al Cos d' Adjunts.

L' erudit é incansable catalanista D. Manel Milá y Fontanals ha publicat en un plech de setze planas un treball utilíssim pera tots aquells que 's dedican á cultivar la llengua patria. Se titula: *Estudios de lengua catalana*; y ve destinat á inquirir *lo que es y lo que ha estat; no lo que deuria esser* nostra llengua. Al finalisar aquesta obra, puig se compondrá de molts plechs, ne parlarem extensament á nostres lectors.

Fullas secas es lo títol de un aplech de poesias qu' el jove escriptor D. Simon Alsina y Clos, director que fou del setmanari «La Rondalla» ha posat á la venta. En ell si veu

molta facilitat en lo maneig del vers octossílabo y senzillés y naturalitat en lo llenguatge.

Lo dia 17 de octubre tindrà lloch en la ciutat de Lleyda la repartició de premis en lo tretzé certámen de la societat Bibliogràfico-Mariana. La festa aquest any se fa en honor de *Nuestra señora de los Reyes de Sevilla* y aquest será 'l tema de las composicions següents: Un *llaut de plata y or* al autor del mellor poema; una *citara de plata y or* al autor de la mellor llegenda; una *lira de plata* per la mellor oda; una *ploma de plata* pera 'l trevall descriptiu é històrich qu' en prosa elegant reunexi mes datos y observacions referents al santuari d' aquesta imatge. Totas aquestas obras han d' esser en llengua castellana. Exclusivament pera la nostra hi há 'ls següents premis: una *assutzena de plata* oferta per la Jovenut Católica de Lleyda á la mellor poesia dedicada á la Verge com á patrona de la institució y una *medalla de plata* al romans que reunexi mes bellesas elogiant á la Verge en cualsevol de sas advocacions. De mes á mes s' adjudicarà una *magnolia de plata* á la poesia, ja sia catalana ja castellana que inspirantse en María canti mellor la puresa y sublimitat del sentiment maternal.

Cada premi durá 'ls accéssits que 'l Consistori judiqui dignes.

Las composicions deuran enviarse al secretari de la institució D. Lluís Roca y Florejachs, carrer Major, 23 Lleyda, avans de las 5 de la tarde del 8 de setembre. Los noms dels autors que concorren al certámen deurán anar baix plech clos, com se ve efectuant desde sa fundació.

La ciutat de Forcalquier (baxos Pirineos) celebrarà pera las festas de Setembre en honor de Nostra Senyora de Provensa un certámen literari baix las següents bases:

Primer. S' adjudicarà una medalla d' or y duas medallas de bronze á las tres mellors inscripcions que 's presenten. Estas inscripcions no poden passar de vuyt versos.

Segon. Una medalla de plata y duas de bronze als tres millors càntichs en honor de Nostra Senyora de Provensa.

Estas composicions deurán tenir de cinch á vuyt esparsas ab tornada.

Tercer. Als millors estudis que 's presenten sobre 'l culto de la Verge á Provensa van destinadas una medalla de plata y duas de bronze.

Quart. S' entregaran una medalla de plata y tres medallas de bronze als autors de las millors poesías en honor de Nostra Senyora de Provensa ó de la T. S. V.

Quint. S' adjudicará una medalla de plata al mellor estudi histórich sobre 'l comtat de Forcalquier. Igualment á est premi hi van destinats dos accéssits.

Sisé. Una persona piadosa ofereix una medalla de plata á una composició cantant á la patrona de Provensa.

Seté. La Academia dels sonets ofereix en est certámen una medalla al autor del millor sonet sobre Provensa ó 'ls Alpes.

Las composicions sobre 'ls quatre primers punts deurán esser presentadas en llengua provensal. Respecte al quint podran escullir los autors entre la provensal y la francesa. Los premis sisé y seté se reservan al idioma francés.

Los plechs contenint las composicions s' enviarán avans del 1 de Juliol al abat Bonnefoy, vicari de Forcalquier.

TAULA DEL PRESENT NÚMERO

Joseph Blanch.	Fragments de un llibre de viatge.	1
	Una historia dels anuncis á Inglatera.. . . .	7
Fidel Fita.	Lo papa Benet XIII y los page- sos de remensa.	11
M. y F.	A mossen Pau Parassols.—Im- provisació festiva.	17
Frederich Soler.	La monja.	19
Antoni Vila y Guytó.	Prou sang.	22
P. K.	Teatres.	25
Andreu Balaguer.	Bibliografía.	28
	Novas.	33

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 3.